

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за березень 2025 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	4
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	4
1. Загальні положення.....	4
2. Співучасть у кримінальному правопорушенні	5
3. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.....	6
4. Покарання та його види	7
5. Призначення покарання.....	11
II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	13
6. Злочини проти основ національної безпеки України	13
7. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	14
8. Кримінальні правопорушення проти власності	16
9. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.....	18
10. Кримінальні правопорушення проти правосуддя.....	21
РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	23
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	23
1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження.....	23
2. Докази і доказування	25
3. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу.....	26
II. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	27
4. Запобіжні заходи, затримання особи.....	27
III. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	28
5. Слідчі (розшукові) дії	28
6. Негласні слідчі (розшукові) дії.....	30
7. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування.....	32
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	35
8. Судовий розгляд	35
9. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції.....	35
V. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	37
10. Провадження в суді апеляційної інстанції.....	37

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду України
ВАКС	Вищий антикорупційний суд України
ВП	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗУ	Закон України
КВК	Кримінально-виконавчий кодекс України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
ПДР	Правила дорожнього руху України

РОЗДІЛ І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Загальні положення

1.1. Підстава кримінальної відповідальності (ст. 2 КК)

1.1.1. Притягнення особи до адміністративної та кримінальної відповідальності за невиконання батьківських обов'язків і залишення дітей без догляду, що мало місце в різні дати та мало різні наслідки, не є порушенням принципу *non bis in idem* (заборони подвійного притягнення до відповідальності за одне й те саме правопорушення)

Обставини справи: обвинувачена протягом тривалого часу, у період 2011–2012, злісно не виконуючи свої батьківські обов'язки, не забезпечувала догляд та створення належних житлово-побутових умов для своїх трьох малолітніх дітей. Обвинувачена вела аморальний спосіб життя, що призвело до ухилення її від виконання передбачених законом обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання малолітніх дітей, за що притягувалась до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 184 КУпАП, що підтверджується постановою суду першої інстанції від 12.01.2011. В результаті проявленої обвинуваченою бездіяльності у формі злісного невиконання встановленого законом обов'язку по догляду за дитиною, одному з малолітніх дітей були спричинені тяжкі наслідки у вигляді затримки психічного розвитку.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою і засудив обвинувачену за ч. 1 ст. 135, ст. 166 КК. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині призначеного покарання.

У касаційній скарзі засуджена вказує, що за фактом залишення своїх дітей без догляду протягом 4 днів вона вже була притягнута до адміністративної відповідальності постановою місцевого суду від 17.07.2012, що виключало її засудження за інкримінованими статтями, оскільки, відповідно до ст. 61 Конституції України вона не може бути двічі притягнута до юридичної відповідальності за одне й те саме правопорушення.

Позиція ККС: скасовано вироки судів попередніх інстанцій, звільнено засуджену від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 135, ст. 166 КК на підставі пунктів 2, 3 ч. 1 ст. 49 КК та закрито кримінальне провадження відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до постанови місцевого суду від 17.07.2012, на яку посилається обвинувачена як на підставу для ствердження про її подвійне притягнення до юридичної відповідальності, остання була притягнута до відповідальності за ч. 1 ст. 184 КУпАП, зокрема, за те, що вона 16.07.2012 залишила своїх неповнолітніх дітей без догляду дорослих на тривалий час.

Натомість оскаржуваним вироком місцевого суду від 03.05.2024 обвинувачену визнано винуватою у тому, що вона в період часу з 12 по 15.07.2012 завідомо залишила своїх малолітніх дітей без догляду та допомоги, у зв'язку із чим вони були позбавлені можливості вжити заходів до самозбереження через своє малолітство.

В цьому випадку адміністративне та кримінальне провадження стосовно обвинуваченої стосувалось її поведінки в різні дати та проміжки часу, мали різні наслідки, внаслідок чого відсутні підстави стверджувати про те, що вона була двічі притягнута до юридичної відповідальності за одне й те ж діяння.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 12.03.2025 у справі № 521/16782/13-к (провадження № 51-4892км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876597>

2. Співучасть у кримінальному правопорушенні

2.1. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією (ст. 28 КК)

2.1.1. Про наявність попередньої змови групи осіб свідчить те, що депутат державної думи рф спільно з більше ніж 360 депутатами цього органу, попередньо обговоривши винесені на голосування проєкти рішень, підтримав рішення про визнання самопроголошених республік і ратифікацію договорів про співпрацю з ними, що призвело до подальшого військового вторгнення та загибелі людей

Обставини справи: депутат державної думи федеральних зборів рф з іншими депутатами та представниками влади і збройних сил рф, усвідомлюючи явну злочинність власних дій та передбачаючи можливість настання тяжких наслідків, у тому числі загибелі людей, зокрема й цивільного населення, взяв участь у засіданнях державної думи, де підтримав постанову зі зверненням до президента рф з проханням розглянути питання про визнання рф самопроголошених Донецької та Луганської народних республік, як самостійних, суверенних і незалежних держав; підтримав ратифікацію Договору про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу між рф і так званою «Донецької народною республікою» та Договору про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу між рф і так званою «Луганською народною республікою». У такий спосіб обвинувачений, будучи представником влади, за попередньою змовою групою осіб, вчинив умисні дії з метою зміни меж території та державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, які призвели до загибелі людей та інших тяжких наслідків.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим та засудив депутата за ч. 3 ст. 110 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що судом не доведено наявності у засудженого кваліфікуючої ознаки попередньої змови групою осіб, оскільки він,

голосуючи, висловив свою політичну позицію, за яку не може нести кримінальну відповідальність.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатує, що положеннями ч. 2 ст. 28 КК встановлено, що кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення. Домовленість про спільне вчинення кримінального правопорушення заздалегідь означає наявність згоди щодо його вчинення до моменту виконання його об'єктивної сторони. Домовленість на спільне вчинення кримінального правопорушення не обов'язково має відбуватися в усній чи письмовій формі, а визначається і за допомогою конклюдентних дій поведінки, що свідчить про намір діяти для досягнення спільної злочинної мети.

Про наявність у засудженого попередньої змови групою осіб свідчить те, що він спільно з більше ніж 360 депутатами державної думи рф, попереднього обговоривши винесені на голосування проекти рішень, а також раніше з іншими представниками влади і зс рф, тобто заздалегідь до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення, після чого 15 та 22.02.2022 взяв участь разом з іншими депутатами у голосуванні за рішення, які призвели до загибелі людей та інших тяжких наслідків. Внаслідок ратифікації 22.02.2022 договорів про дружбу, співпрацю і взаємну допомогу, рф під приводом допомоги так званим «Донецькій народній республіці» і «Луганській народній республіці» здійснила 24.02.2022 повномасштабне військове вторгнення на територію України, розпочала бойові дії на території України з метою зміни меж території та державного кордону України, що мало наслідком загибель значної кількості людей, значні руйнування та інші тяжкі наслідки.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.03.2025 у справі № 607/4124/23 (провадження № 51-4813км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125825765>

3. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

3.1. Крайня необхідність (ст. 39 КК)

3.1.1. Виконання законних вимог правоохоронців не є підставою для визнання порушення ПДР діянням, вчиненим у стані крайньої необхідності (ст. 39 КК), оскільки нормативно-правові акти, які регулюють діяльність правоохоронних органів, не передбачають можливості порушення зазначених Правил водієм

Обставини справи: водій, керуючи автомобілем «Toyota Corolla», порушив пункт 13.1 ПДР, допустив зіткнення з напівприцепом автомобіля «МАЗ-54323», який рухався попереду в попутному напрямку, внаслідок чого автомобіль «Toyota Corolla» розвернуло та відкинуло на ліву смугу у попутному напрямку, де

відбулося його зіткнення з автомобілем «Rang Rover Vogue». В результаті ДТП загинули пасажери автомобіля «Toyota Corolla».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі засуджений вказує, що судами не застосовано ст. 39 КК, оскільки не взято до уваги виконання ним обов'язкових для виконання вказівок працівника правоохоронного органу.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що ні матеріали справи, ні доводи касаційних скарг не містять підтвердження того, що засуджений діяв у стані крайньої необхідності. Нормативно-правові акти, зокрема, ЗУ «Про міліцію» та «Про дорожній рух», Постанова КМУ від 14.04.1997 № 341, якою затверджено Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ та Інструкція з питань діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС, затверджена наказом МВС від 27.03.2009, на які посилається засуджений в обґрунтування версії того, що він, порушуючи ПДР, перебував в стані крайньої необхідності, не містять положень, які б передбачали можливість порушення ПДР, зокрема і при виконанні законних вимог правоохоронців.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 25.02.2025 у справі № 537/1473/20 (провадження № 51-3448км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125711224>

4. Покарання та його види

4.1. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу (ст. 54 КК)

4.1.1. Позбавлення спеціального звання як додаткове покарання за ст. 54 КК може бути застосоване до особи, засудженої за тяжкий чи особливо тяжкий злочин, яка мала таке звання на момент вчинення кримінального правопорушення, незалежно від подальшого її звільнення зі служби

Позиція суду апеляційної інстанції: апеляційний суд визнав винуватим і засудив інспектора ДСНС за ч. 2 ст. 365 КК та призначив покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах на строк 3 роки.

У касаційних скаргах засуджений та його захисник зазначають, що засуджений у 2017 році звільнився зі служби цивільного захисту та був виключений з кадрів ДСНС, а тому у суду не було підстав застосовувати норми ст. 54 КК та позбавляти його спеціального звання – майор служби цивільного захисту.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що санкція ч. 2 ст. 365 КК передбачає покарання у виді позбавленням волі на строк від 3 до 8 років

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років. Згідно зі ст. 12 КК кримінальне правопорушення, у вчиненні якого засудженого визнано винуватим, відноситься до тяжких злочинів.

Відповідно до ст. 54 КК засуджена за тяжкий чи особливо тяжкий злочин особа, яка має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, може бути позбавлена за вироком суду цього звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

На час вчинення кримінального правопорушення засуджений перебував на посаді інспектора ДСНС та мав спеціальне звання майора служби цивільного захисту.

Доводи засудженого з посиланням на Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу, затвердженого постановою КМУ від 11.07.2013 № 593, про те, що на час ухвалення вироку він був звільнений зі служби цивільного захисту, не доводять неможливість застосування судом додаткового покарання – позбавлення спеціального звання майора служби цивільного захисту.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.03.2025 у справі № 633/195/17 (провадження № 51-1564км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126088586>

4.2. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 55 КК)

4.2.1. У випадку, коли додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю не передбачене в санкції статті Особливої частини КК, суд може призначити його з покликанням на положення ч. 2 ст. 55 КК лише за умови, що з урахуванням характеру кримінального правопорушення, вчиненого за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 127 КК та призначили їй покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років. На підставі ст. 75 КК засуджену звільнено від відбування покарання з випробуванням. Застосовано до засудженої обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, та направлено її для проходження програми для кривдників.

У касаційній скарзі прокурор вказує про те, що судами попередніх інстанцій засудженій безпідставно не було призначено додаткове покарання, оскільки катування засудженою свого малолітнього сина у розумінні вимог ч. 2 ст. 55 КК є тими іншими обставинами справи, за наявності яких суд вправі призначити додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю незалежно від того, чи передбачено

воно у санкції статті Особливої частини КК, а також того, чи обіймала засуджена певну посаду або займалася певною діяльністю на час вчинення нею інкримінованого кримінального правопорушення.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що слід відрізнити два варіанти, які використано законодавцем у частині можливого чи обов'язкового призначення додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Йдеться або про передбачення як обов'язкового цього додаткового покарання у санкції статті Особливої частини КК, або про його застосування на підставі положень Загальної частини КК (ст. 55 КК) у тому разі, коли у санкції статті воно не передбачене.

Якщо додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю передбачене як обов'язкове у санкції статті Особливої частини КК, то призначення цього покарання відбувається й тоді, коли особа, яка вчинила кримінально каране діяння, не обіймала певні посади або не займалася певною діяльністю. Тобто фактично йдеться про обмеження зайняття для особи певних посад або здійснення певної діяльності у майбутньому навіть у тому разі, якщо на момент вчинення кримінального правопорушення особа їх не обіймала чи не займалася певною діяльністю.

Натомість у випадку, коли додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю не передбачене у санкції статті Особливої частини КК, суд може призначити його з покликанням на положення ч. 2 ст. 55 КК лише за умови, що з урахуванням характеру кримінального правопорушення, вчиненого за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Зі змісту цієї частини ст. 55 КК чітко слідує, що таке додаткове покарання суд може призначити лише у разі, коли визнає за неможливе збереження особі права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Тобто на момент вчинення відповідного кримінально караного діяння особа вже має обіймати такі посади або займатися такою діяльністю і суд вважає, що в подальшому таке право особи необхідно обмежити.

Санкцією ч. 1 ст. 127 КК передбачено основне покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до шести років та не передбачено обов'язкового призначення додаткового покарання. Сама засуджена на момент вчинення кримінально караного діяння посад, пов'язаних із навчанням, вихованням дітей або роботою із дітьми не займала.

Таким чином, підстав для застосування до неї додаткового покарання з покликанням на ч. 2 ст. 55 КК, як про це вказує прокурор, немає. Засуджена не обіймала відповідних посад, а тому підстави вести мову про неможливість збереження за нею таких посад, як про це зазначено у вищевказаній статті кримінального закону, відсутні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.03.2025 у справі № 149/3010/23 (провадження № 51-5344км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125843761>

4.2.2. Відшкодування шкоди потерпілому, стан здоров'я членів родини засудженого, можливість мобілізації чи необхідність евакуації не є безумовними підставами для незастосування додаткового покарання у виді позбавлення права керування транспортними засобами. У разі виникнення обставин крайньої необхідності (зокрема, необхідності евакуації) керування транспортним засобом без відповідного права не вважатиметься протиправним згідно зі ст. 39 КК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 286 КК. Апеляційний суд скасував цей вирок, ухваливши власний, за яким призначив засудженому додаткове покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами на строк 3 роки.

У касаційній скарзі засуджений не погоджується з рішенням апеляційного суду про призначення йому додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами.

Позиція ККС: вирок апеляційного суду змінено. Пом'якшено засудженому призначене додаткове покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами на строк до 1 року.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що санкція ч. 2 ст. 286 КК передбачає можливість застосування додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами. Вказане положення закону України про кримінальну відповідальність має альтернативний характер стосовно його застосування, і вирішення цього питання законодавець відніс до дискреційних повноважень суду, реалізація яких залежить від конкретних обставин кримінального провадження.

Під час призначення як основного, так і додаткового покарання за відповідною частиною ст. 286 КК суди мають враховувати не тільки наслідки, що настали, а й характер та конкретні обставини здійснених особою порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, її ставлення до цих порушень та поведінку після вчинення злочину, за наявності – вину інших причетних до нього осіб (пішоходів, водіїв транспортних засобів, працівників, відповідальних за технічний стан і правильну експлуатацію останніх), обставини, які пом'якшують і обтяжують покарання, особу винного тощо саме в контексті того, що особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень.

Як установили суди, унаслідок злочинної самовпевненості засуджений порушив ПДР, потерпілій заподіяно тяжкі тілесні ушкодження за ознакою небезпеки для життя.

Відшкодування шкоди потерпілій не є безумовною підставою до того, щоб не призначати додаткового покарання за вказане кримінальне правопорушення,

а є однією з тих обставин, що беруться до уваги щодо визначення виду та розміру покарання, необхідного, серед іншого, для досягнення мети попередження вчинення таких злочинів іншими особами за аналогічних обставин.

ККС також відхиляє посилання засудженого на неможливість застосування до нього додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами з огляду на стан здоров'я його дружини. Хвороба члена родини, на яку посилається сторона захисту, не встановлює заборони до застосування зазначеного додаткового покарання та не є підставою вважати, що призначення такого покарання є явно несправедливим через суворість.

Доводи засудженого про те, що позбавлення його права керувати транспортними засобами перешкодить йому в разі необхідності евакуюватися з прифронтової території, де проживає його родина, не заслуговують на увагу, оскільки в разі погіршення ситуації в м. Кам'янському у зв'язку зі збройною агресією РФ, що вимагатиме вжиття заходів для евакуації, останній не буде позбавлений можливості керувати транспортним засобом навіть без наявності в нього відповідного права, оскільки такі його дії, за наявності ознак крайньої необхідності, визначених в ст. 39 КК, не є протиправними.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.03.2025 у справі № 208/1752/21 (провадження № 51-3618км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126128050>

5. Призначення покарання

5.1. Обставини, які пом'якшують покарання (ст. 66 КК)

5.1.1. З'явлення із зізнанням полягає в особистому добровільному письмовому або усному повідомленні особи до правоохоронних органів відомостей про вчинення протиправних дій або про підготовку до них, тоді як сприяння у встановленні істини, явка до слідчого для проведення слідчих дій, присутність під час судового розгляду на кожному судовому засіданні охоплюється активним сприянням розкриттю кримінального правопорушення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що судами не взято до уваги наявність щирого каяття та з'явлення із зізнанням засудженого як обставин, які у відповідності до положень ст. 66 КК пом'якшують йому покарання.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що обґрунтовуючи довід стосовно наявності з'явлення із зізнанням, захисник вказує, що засуджений після ДТП, переконавшись, що сторонніми особами була викликана швидка медична допомога, залишився на місці події та дочекався приїзду поліції, повідомивши, що причетний до цієї ДТП. Під час досудового розслідування сприяв

у встановленні істини, з'являвся до слідчого для проведення слідчих дій, під час судового розгляду був присутній на кожному судовому засіданні.

Як зазначив ККС, з'явлення із зізнанням полягає у особистому добровільному письмовому або усному повідомленні особи до правоохоронних органів відомостей про вчинення протиправних дій, або про підготовку до таких дій.

Натомість поведінка засудженого, описана захисником у касаційній скарзі, охоплюється активним сприянням розкриттю кримінального правопорушення, що і було враховано судами, як обставину, що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 66 КК пом'якшує покарання.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 13.03.2025 у справі № 688/2796/22 (провадження № 51-5235км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125933353>

5.1.2. Відсутність активних дій засудженого щодо відшкодування шкоди потерпілим, спричиненої їм унаслідок ДТП, свідчить про відсутність щирого каяття, навіть якщо потерпілі не заявляли цивільного позову, оскільки обов'язок відшкодування шкоди виникає з факту її заподіяння

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 286 КК, звільнивши його від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК. Місцевий суд визнав щире каяття та активне сприяння розкриттю злочину обставинами, які пом'якшують його покарання, і не встановив обставин, що його обтяжують.

Апеляційний суд скасував цей вирок та ухвалив власний, яким призначив засудженому покарання за ч. 2 ст. 286 КК у виді позбавлення волі на строк 4 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 2 роки. Суд апеляційної інстанції зазначив, що місцевий суд не врахував, що засуджений з моменту вчинення кримінального правопорушення, тобто понад 2 роки, не вжив жодних заходів для відшкодування шкоди, заподіяної потерпілим, які після ДТП тривалий час перебували на стаціонарному лікуванні, а одному з них унаслідок отриманих тілесних ушкоджень було встановлено інвалідність 2 групи. Оскільки засуджений не виконав свого обов'язку щодо компенсації витрат на лікування потерпілих, апеляційний суд визнав помилковим рішення місцевому суду про врахування щирого каяття як обставини, що пом'якшує покарання.

У касаційній скарзі засуджений вказує, що потерпілі ні під час досудового розслідування, ні під час судового розгляду не заявляли жодної вимоги щодо компенсації їм матеріальної та моральної шкоди, спричиненої його діянням.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС відхилив твердження засудженого про те, що він не відшкодував шкоди через відсутність цивільного позову потерпілих, оскільки обов'язок компенсації шкоди не залежить від подання потерпілими позову, а виникає безпосередньо з факту заподіяння шкоди.

Водночас засуджений мав можливість добровільно вжити заходів для відшкодування заподіяної шкоди, спричиненої потерпілим унаслідок ДТП, зокрема провідати їх у лікарні та запропонувати їм компенсацію або ініціювати усунення заподіяної шкоди іншим чином, однак він цього не зробив, що свідчить про відсутність у нього щирого каяття, як правильно встановив суд апеляційної інстанції.

Суттєву роль під час вирішення цього питання мала сукупність даних про особу засудженого, ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обставини його вчинення, наслідки (завдання двом потерпілим тяжких тілесних ушкоджень) у взаємозв'язку з байдужістю засудженого до вчиненого (відсутні об'єктивні дані, які б свідчили про його намір будь-яким чином виправити ситуацію), а також з його ставленням до долі й здоров'я потерпілих.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 19.03.2025 у справі № 619/4355/23 (провадження № 51-4779км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126021181>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

6. Злочини проти основ національної безпеки України

6.1. Державна зрада (ст. 111 КК)

6.1.1. Передання інформації, відомостей, вчинення інших дій, які безпосередньо впливають на суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність, обороноздатність, державну, економічну чи інформаційну безпеку України в одній чи кількох формах, визначених диспозицією ст. 111 КК, охоплюється складом державної зради. Суб'єктивні переконання особи щодо правильності надання допомоги державі-агресору через незгоду з політикою України як держави не виключають складу злочину державної зради

Обставини справи: обвинувачений упродовж березня–жовтня 2022 з власної ініціативи налагодив співпрацю з представниками спецслужб РФ. Він зібрав і передав їм інформацію щодо місць дислокації та пересування військ і техніки Збройних Сил України на території м. Одеси та Одеської області. Також передав так званим кураторам дані щодо роботи портів регіону та переміщення залізничним сполученням товарів і вантажів, у тому числі військового призначення. Крім того, за вказівкою спецслужб РФ обвинувачений придбав «фотопастки» і встановив їх уздовж залізничних колій у передмісті м. Одеси. Вони здійснювали відеозапис проїжджаючих вантажних потягів. Дані з цих камер в режимі реального часу передавалися представникам РФ. Після затримання обвинуваченого правоохоронними органами у нього вилучили вибухові речовини та боеприпаси, зокрема тротиліві шашки, детонатори, підривачі.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 111, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі засуджений вказує про те, що в його діях відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК, оскільки вважає державу-агресора та її війська «друзями» українського народу, стверджує, що його дії були спрямовані «на благо всього братського народу», а тому вони не пов'язані із суспільно-небезпечними наслідками.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що той факт, що засуджений вважав свої дії щодо надання допомоги представникам держави-агресора доцільними, покликаючись на незгоду із політикою України як держави, не означає, що в його діях відсутній склад державної зради. Свої політичні погляди громадяни України можуть висловлювати у передбачених законом формах. Натомість передання інформації, відомостей, вчинення інших дій, які безпосередньо впливають на суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність, обороноздатність, державну, економічну чи інформаційну безпеку України у одній чи кількох формах, визначених диспозицією ст. 111 КК, є складом державної зради.

Засуджений не заперечував суті й змісту вчинених ним дій. Таким чином, у ККС немає сумніву у тому, що суди прийшли до правильних висновків про необхідність їх кваліфікації за ч. 2 ст. 111 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.03.2025 у справі № 521/9656/23 (провадження № 51-5433км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125933377>

7. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

7.1. Умисне вбивство (ст. 115 КК)

7.1.1. Якщо особа усвідомлено завдає поштовх потерпілому, який перебуває в небезпечному положенні, стоячи на нестійкому предметі спиною до відчиненого вікна на значній висоті, це може свідчити про усвідомлення суспільної небезпечності її дій, передбачення можливості настання смерті та її свідоме припущення. Навіть за наявності невизначеного (альтернативного) умислу, коли особа передбачає можливість настання різних наслідків, кваліфікація здійснюється за фактично заподіяними наслідками. Небажання смерті потерпілого, але свідоме припущення її настання не виключає умисної вини до її заподіяння

Обставини справи: між обвинуваченим і потерпілою виник словесний конфлікт, під час якого обвинувачений, перебуваючи навпроти потерпілої, котра стояла на тазику спиною до відчиненого вікна, штовхнув її у плече, від чого вона не втрималась на ногах, впала з балконного вікна з висоти восьмого поверху на землю та отримала травми, від яких настала її смерть. Органом досудового розслідування обвинувачений обвинувачувався в умисному вбивстві потерпілої (ч. 1 ст. 115 КК).

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 119 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує про невмотивованість висновків апеляційного суду про правильність кваліфікації дій особи за ч. 1 ст. 119 КК, як вбивство, вчинене через необережність, та, на його думку, їх слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 115 КК, як умисне вбивство.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суд повинен ретельно досліджувати докази, що мають значення для з'ясування змісту психічного ставлення до вчиненого діяння і заподіяних наслідків у провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я особи. Питання про форму вини, яка характеризує вчинене діяння, необхідно вирішувати виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховувати спосіб, знаряддя злочину, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала події, їх стосунки. Визначальним при цьому є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій.

Причинний зв'язок між діянням засудженого та наслідками у вигляді смерті потерпілої під сумнів не ставиться, і об'єктивних підстав для того матеріали провадження не містять.

Водночас, юридична оцінка судом установлених обставин не містить відомостей про те, що засуджений не усвідомлював змісту своїх дій, не усвідомлював розвитку причинного зв'язку між його діянням і заподіяним наслідком. З урахуванням установлених судом фактичних обставин судові рішення судів попередніх інстанцій не містять обґрунтування такого психічного ставлення засудженого до наслідків, спричинених його діями, за якого він не передбачав можливості настання суспільно небезпечних наслідків (ч. 3 ст. 25 КК).

Оскаржене судове рішення не містить обґрунтування того, чому саме в цьому провадженні усвідомлене завдання засудженим поштовху в плече потерпілій, котра, перебувала на балконі квартири, стоячи на нестійкому предметі (тазику), спиною до відчиненого вікна, не пов'язане з усвідомленням засудженим суспільної небезпечності своїх дій (їх здатності заподіяти фізичну шкоду в конкретному випадку), передбаченням відповідних наслідків для життя чи здоров'я конкретного потерпілого і бажанням або свідомим припущенням заподіяної смерті.

В контексті встановлення підстави кримінальної відповідальності, юридичної оцінки суб'єктивного ставлення до вчиненого, суд мав враховувати, що за ступенем конкретизації в свідомості суб'єкта передбачення можливості настання суспільно небезпечних наслідків виокремлюють визначений (пов'язаний із передбаченням конкретного наслідку) і невизначений (альтернативний) умисли, коли свідомістю винного охоплюється можливість

настання двох або більше альтернативних наслідків. При невизначеному умислі, різновидом якого є альтернативний, кваліфікація здійснюється залежно від тих наслідків, які були фактично заподіяні, оскільки винний передбачав настання будь-якого з них і бажав або свідомо припускав їх настання.

За наявності умислу на заподіяння смерті проміжок часу до її настання, потенційна можливість врятувати потерпілому життя за умови втручання інших осіб із наданням відповідної допомоги, намагання викликати медичних працівників тощо на кваліфікацію дій винуватого не впливають. Небажання смерті потерпілого не виключає умисної вини до її заподіяння.

ККС зауважив, що з'ясування змісту психічного ставлення винної особи до вчиненого діяння та його наслідків мають отримувати юридичну оцінку в сукупності з іншими доказами стосовно вирішення питання про доведеність винуватості засудженого у вчиненні інкримінованого злочину.

З огляду на викладене вище, завдання засудженим поштовху потерпілій в плече, в результаті чого вона впала з восьмого поверху та від отриманих травм померла, за встановлених судом обставин, свідчить про передчасність висновків про відсутність підстав для кваліфікації дій засудженого за ч. 1 ст. 115 КК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 13.03.2025 у справі № 201/974/22 (провадження № 51-2994км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876583>

8. Кримінальні правопорушення проти власності

8.1. Шахрайство (ст. 190 КК)

8.1.1. Якщо особа під приводом організації незаконного перетину державного кордону військовозобов'язаним отримує від нього грошові кошти, не маючи реального наміру виконувати обіцяне, а лише використовує вигадану інформацію як спосіб заволодіння чужим майном, такі дії слід кваліфікувати як шахрайство (ст. 190 КК), а не як організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон (ст. 332 КК). Визначальним для розмежування цих складів кримінальних правопорушень є мотив та мета вчиненого діяння

Обставини справи: обвинувачений, керуючи діями з організації незаконного переправлення через державний кордон України та сприяючи їх вчиненню шляхом надання потерпілому порад і вказівок, повідомив його, що з метою виготовлення дипломатичного паспорта України йому необхідно надати грошові кошти в сумі 200 дол. США як завдаток за надані ним послуги, чотири фотокартки, а також копії паспорта громадянина України, громадянина України для виїзду за кордон та ідентифікаційного номера. Продовжуючи реалізацію свого злочинного умислу, обвинувачений організував зустріч із потерпілим, у ході якої останній виконав його протиправні умови і надав копії своїх документів, фотокартки та грошові кошти в сумі 8000 грн, як завдаток за надані послуги. Крім того, обвинувачений проінструктував потерпілого, що,

коли дипломатичний паспорт буде готовий, їм необхідно поїхати до державної міграційної служби для підписання документів; роз'яснив, що певний час він не зможе самостійно перетнути державний кордон, а лише в його супроводі; решту грошових коштів у сумі 2000 дол. США потерпілий повинен йому надати після того, як обвинувачений перевезе його через державний кордон України.

Надалі обвинувачений повідомив потерпілому про необхідність надати йому грошові кошти в сумі 1800 дол. США за організацію переправлення його через державний кордон України шляхом виготовлення дипломатичного паспорта громадянина України, потерпілий на це погодився. Однак протиправна діяльність обвинуваченого була припинена правоохоронними органами, а грошові кошти в сумі 1800 дол. США вилучені.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 3 ст. 332 КК. Апеляційний суд змінив цей вирок, застосувавши до засудженого положення ст. 69 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений вказує про відсутність у нього умислу на організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню, жодної змови з невідомими особами на вчинення інкримінованого йому кримінального правопорушення не було. Стверджує, що мав умисел на заволодіння грошовими коштами потерпілого шляхом шахрайських дій.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій. Перекваліфіковано дії засудженого з ч. 3 ст. 332 КК на ч. 1 ст. 190 КК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що в матеріалах кримінального провадження відсутні достатні й беззаперечні докази, які б доводили поза розумним сумнівом, що обвинувачений з корисливих мотивів організував незаконне переправлення осіб через державний кордон України, керував цим чи сприяв цьому шляхом надання порад, настанов, інструктажу, а тому кваліфікація його дій за ч. 3 ст. 332 КК є неправильною.

Незважаючи на фіксацію спілкування обвинуваченого з іншими особами щодо можливого виїзду за кордон, орган досудового розслідування не встановив реальності жодних із цих можливих домовленостей, механізму виготовлення документів та надалі фактичного перетину за допомогою обвинуваченого будь-якими особами державного кордону України.

Важливим у цьому провадженні є встановлення і доведення поза розумним сумнівом, що обвинувачений, умисно, з корисливих мотивів заволодіваючи чужим майном, зокрема беручи на себе при цьому певні зобов'язання, одразу не мав наміру їх виконувати, використовуючи певні обставини як спосіб реалізації умислу, спрямованого на заволодіння чужим майном шляхом обману. Висновок про це може бути зроблений у тому числі виходячи із сукупності його фактичних дій.

З покладених в основу вироку доказів убачається, що обвинувачений жодних планів та деталей реалізації переправлення потерпілого через державний кордон України не розробляв, не обумовлював таких можливостей

та не мав справжніх намірів, а його розмови зводилися до обману для незаконного заволодіння грошовими коштами, що безумовно свідчить про те, що дії обвинуваченого були способом шахрайства (вигаданою інформацією) та спрямовані на заволодіння грошовими коштами шляхом обману, а не організацію перетину державного кордону України, тобто вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК.

Крім того, на момент отримання від потерпілого документів, фотокарток та грошових коштів обвинувачений не мав на меті виконувати зобов'язання з організації чи керівництва або сприяння незаконного переправлення потерпілого через кордон, а інше не підтверджується матеріалами провадження, отже дії обвинуваченого потрібно кваліфікувати саме як шахрайство.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.03.2025 у справі № 466/5535/23 (провадження № 51-4623км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125933323>

9. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг

9.1. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК)

9.1.1. Працівник ДСНС є працівником правоохоронного органу та суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365 КК (перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу)

Обставини справи: майор служби цивільного захисту, перебуваючи на посаді головного інспектора ДСНС, знаходячись у службовому кабінеті провідного інспектора - лейтенанта служби цивільного захисту, який перебував у його підпорядкуванні, почав робити зауваження останньому щодо виконання ним своїх обов'язків. Між ними виникла сварка, під час якої обвинувачений безпідставно наніс потерпілому удар кулаком правої руки в область верхньої частини носа та удар у ліву скроневу ділянку голови, спричинивши йому легкі тілесні ушкодження.

Позиція суду апеляційної інстанції: апеляційний суд визнав винуватим і засудив інспектора ДСНС за ч. 2 ст. 365 КК.

У касаційних скаргах засуджений та його захисник зазначають про те, що дії засудженого апеляційним судом неправильно кваліфіковані за ч. 2 ст. 365 КК, вважають, що висновок суду, з посиланням на висновки щодо застосування норми права у постанові ВП ВС від 30.08.2023 у справі № 633/195/17, базується на проведеній аналогії (подібності) понять «працівник правоохоронного органу» та «працівник ДСНС», є досить суперечливим та не відповідає принципу правової визначеності, який є невід'ємним елементом принципу верховенства права. Тоді як за ч. 4 ст. 3 КК застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що згідно з висновками ВП ВС, викладеними у постанові від 30.08.2023, системний аналіз положень КК свідчить про те, що в ньому не розмежовано поняття «працівник правоохоронного органу» та «працівник ДСНС», а відтак, з огляду на викладене, положення ч. 2 ст. 365 КК підлягають застосуванню при кваліфікації дій працівника ДСНС як працівника правоохоронного органу.

За відсутності інших норм до внесення змін до законодавчих актів інакше тлумачення понять «правоохоронний орган» та «працівник правоохоронного органу», ніж через реалізацію правоохоронної функції та її виконання шляхом правозастосування, для цілей норм КК буде перешкодою для правильної кваліфікації суспільно небезпечних і протиправних діянь особи, які підпадають під ознаки кримінального правопорушення чи сукупності кримінальних правопорушень, закріплених у цьому Кодексі, визначення працівника правоохоронного органу як суб'єкта відповідних складів кримінальних правопорушень, визнання потерпілим від низки кримінальних правопорушень, а також стосовно дотримання правил підслідності.

Крім того, у засудженого за посадою був обов'язок притягати осіб до адміністративної відповідальності за порушення вимог пожежної безпеки. Обов'язок притягнення до адміністративної відповідальності є правоохоронною функцією і засуджений був наділений притягати до цього виду відповідальності осіб, винних у порушенні вимог пожежної безпеки.

Більш того, відповідно до постанови КМУ від 06.08.2008 № 695 «Про поширення дії постанови КМУ від 17.07.1992 № 393» для призначення пенсій за вислугу років згідно із ЗУ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» до вислуги років осіб офіцерського складу, прапорщиків, мічманів, військовослужбовців надстрокової служби та військової служби за контрактом, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, податкової міліції, Державної кримінально-виконавчої служби, органів і підрозділів цивільного захисту зараховується служба в органах і підрозділах цивільного захисту з дня призначення на відповідну посаду.

Постанова КМУ від 09.01.2014 № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» розкриває поняття, хто відноситься до органів цивільного захисту. Пункт 10 цієї постанови вказує, що постійно діючими органами управління цивільного захисту, до повноважень яких належать питання організації та здійснення заходів цивільного захисту, є, зокрема, на державному рівні – КМУ, ДСНС, а також центральні органи виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми, та підрозділи з питань цивільного захисту у складі їх апаратів. Таким чином, засуджений має право на пенсійне забезпечення за вислугою років, що є додатковою ознакою того, що засуджений займав посаду в правоохоронному органі та є працівником правоохоронного органу.

За таких обставин, засуджений за посадою є працівником правоохоронного органу, а отже є суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.03.2025 у справі № 633/195/17 (провадження № 51-1564км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126088586>

9.2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК)

9.2.1. Якщо державний виконавець підготував документи для реалізації арештованого державного майна, на яке поширюється мораторій щодо примусової реалізації, та вчинив послідовні дії, спрямовані на відчуження такого майна, це може свідчити про наявність об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 365-2 КК

Обставини справи: державний виконавець обвинувачувався в тому, що шляхом зловживання своїми повноваженнями з метою отримання неправомірної вигоди для себе, а також з метою отримання неправомірної вигоди для юридичної особи та на користь фізичної особи у вигляді незаконного набуття права власності на нежитлові приміщення, звернув стягнення на нежитлові будівлі, які перебували у власності держави в особі Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та були передані у господарське відання Українському державному науково-дослідному інституту проблем водопостачання, водовідведення та охорони навколишнього природного середовища «Укрводгео» (далі – УДНДІ «Укрводгео»), тобто вчинив ряд послідовних дій, які призвели до відчуження зазначеного нерухомого майна, чим спричинено тяжкі наслідки інтересам держави.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим державного виконавця за ч. 3 ст. 365-2 КК та виправдали у зв'язку з недоведеністю в його діях складу кримінальних правопорушень.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що державний виконавець був зацікавлений у реалізації майна УДНДІ «Укрводгео» з метою отримання неправомірної вигоди, тому він вчинив всі можливі з його боку дії для того, щоб це майно було реалізовано, його дії стали необхідною умовою настання кримінально-протиправних наслідків у вигляді відчуження майна УДНДІ «Укрводгео».

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що суд апеляційної інстанції не звернув увагу на доводи апеляційної скарги прокурора про те, що відповідно до положень ст. 18 ЗУ «Про виконавче провадження» виконавець зобов'язаний, зокрема, здійснювати заходи примусового виконання рішень у спосіб та в порядку, які встановлені виконавчим документом і цим Законом. Статтею

61 цього Закону передбачено, що реалізація арештованого майна (крім майна, вилученого з цивільного обороту, обмежено оборотоздатного майна та майна, зазначеного у ч. 8 ст. 56 цього Закону) здійснюється шляхом проведення електронних аукціонів або за фіксованою ціною. Порядок проведення електронних аукціонів визначається Міністерством юстиції України. Так, наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5 (з послідовними змінами і доповненнями) затверджено Порядок реалізації арештованого майна, відповідно до приписів якого, саме державний виконавець направляє заявку на реалізацію арештованого майна начальнику відділу державної виконавчої служби, якому він безпосередньо підпорядкований, для підписання та передачі Організатору торгів.

Колегія суддів апеляційної інстанції не аргументувала своїх висновків на спростування доводів прокурора про те, що державний виконавець склав від імені начальника відділу примусового виконання рішень управління державної виконавчої служби заявки на реалізацію арештованого майна, а тільки зазначила, що у матеріалах міститься заявка за підписом начальника примусового виконання рішень та заявка за підписом заступника начальника примусового виконання рішень. Висновок апеляційного суду щодо підпису іншої особи не спростовує те, що саме державний виконавець в межах своїх повноважень підготував та склав проекти цих заявок, а також того, що на вказаних заявках щодо реалізації арештованого майна, які підписані начальником примусового виконання рішень та заступником начальника примусового виконання рішень відповідно, міститься посилання на номер телефону та прізвище державного виконавця, який підготував вказані проекти заявок для підпису їх начальником відділу та додав до них відповідні копії документів.

Таким чином, зазначені дії державного виконавця призвели до того, що із власності держави в особі Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України незаконним шляхом вибуло нерухоме майно. Тому висновки судів попередніх інстанцій про відсутність причинного зв'язку між діями державного виконавця та наслідками, які настали, не є належним чином обґрунтовані.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 27.02.2025 у справі № 953/13139/20 (провадження № 51-5775км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736746>

10. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

10.1. Невиконання судового рішення (ст. 382 КК)

10.1.1. Для притягнення особи до кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення за ч. 3 ст. 382 КК обов'язковою умовою є наявність у судовому рішенні вимоги зобов'язального чи забороняючого характеру, адресованої безпосередньо цій особі. Якщо обов'язок виконання судового рішення покладено на органи державної виконавчої служби в порядку примусового виконання, а не

на керівника юридичної особи – боржника, то в діях такого керівника відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 382 КК

Обставини справи: органом досудового розслідування директор ТОВ «Насіння-Агрохім» обвинувачувався в тому, що незважаючи на наявність грошових коштів на рахунках товариства та можливості виконання ухвали місцевого суду і достовірно знаючи про цю ухвалу, якою надано дозвіл на примусове виконання на території України рішення арбітражного суду про стягнення з ТОВ «Насіння-Агрохім» на користь «NIBULON S.A.» у зв'язку з невиконанням відповідачем зобов'язань за контрактом між ТОВ «Насіння-Агрохім» та «NIBULON S.A.» грошових коштів разом з відсотками у розмірі 3 664 946,90 доларів США, маючи фінансову можливість частково погасити суму заборгованості у розмірі 11 329 051,26 грн, наявні на рахунку товариства грошові кошти на виконання рішення суду не спрямував, а використав на господарську діяльність товариства, чим завдав істотної шкоди потерпілому – компанії «NIBULON S.A.».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим та виправдали директора товариства за ч. 3 ст. 382 КК у зв'язку з відсутністю у його діянні складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що апеляційний суд безпідставно погодився з висновком місцевого суду щодо відсутності в діях виправданого складу інкримінованого йому кримінального правопорушення.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що умовами кримінальної відповідальності за будь-яку суспільно-небезпечну поведінку, зокрема і за невиконання судового рішення за ч. 3 ст. 382 КК, є встановлена і доведена наявність у особи обов'язку вчинити певні дії (виконати судові рішення), а також реальна можливість виконати покладений на неї обов'язок. Встановлення підстави кримінальної відповідальності за умисне невиконання судового рішення обов'язково передбачає з'ясування питання про наявність реальної можливості його виконати. Проте, у разі встановлення відсутності самого обов'язку вчинити певні дії (утримуватись від їх вчинення) питання про наявність реальної можливості їх вчинити вирішувати немає сенсу, оскільки дослідження такої можливості в цьому разі перебуває поза межами доказування в кримінальному провадженні.

Обов'язковою умовою настання кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення є встановлення у ньому вимоги зобов'язального чи забороняючого характеру, адресованої для виконання певним особам. Причому така вимога повинна стосуватися конкретного зобов'язаного суб'єкта, до відома якого своєчасно було доведено відповідний обов'язок про виконання рішення суду.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, зокрема, постанови про відкриття виконавчого провадження, спосіб виконання судового

рішення є примусовим, тобто обов'язок його виконання покладено на органи виконавчої служби, передбачені чинним законодавством.

Отже, оскільки обов'язку вчиняти дії з виконання судового рішення на виправданого не було покладено, з'ясовувати наступну умову притягнення до кримінальної відповідальності за бездіяльність – наявність реальної можливості виконати покладений обов'язок, є алогічним та юридично нікчемним із точки зору встановлення наявності підстави кримінальної відповідальності.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 26.03.2025 у справі № 746/448/21 (провадження 51-295км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126211665>

РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

1.1. Обов'язкова участь захисника (ст. 52 КПК)

1.1.1. Факт перебування особи на спеціальному обліку в лікаря нарколога автоматично не вказує на нездатність такої особи повною мірою реалізувати свої права і не може слугувати безумовною підставою для обов'язкового залучення захисника. Для вчинення такої процесуальної дії має бути встановлено, що певна психічна вада, наявна в конкретній особі, перешкоджає їй реалізувати свої права

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 186 КК.

У касаційній скарзі прокурор вказує про порушення права засудженого на захист, оскільки апеляційний суд здійснив розгляд за відсутності захисника, участь якого є обов'язковою.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що самі собою факти перебування особи на спеціальному обліку у лікаря нарколога свідчать лише про наявність у особи окремих поведінкових розладів, однак це автоматично не вказує на нездатність такої особи повною мірою реалізувати свої права і не може слугувати безумовною підставою для обов'язкового залучення захисника. Для вчинення такої процесуальної дії має бути встановлено, що певна психічна вада, наявна у конкретній особі, перешкоджає їй реалізувати свої права.

Проте прокурор у своїй скарзі не наводить переконливих аргументів, які би свідчили про наявність у засудженого саме істотних вад і не зазначає, яким чином поведінкові розлади, відображені у медичній документації, перешкодили йому самостійно реалізовувати право на захист, а тому твердження про необхідність обов'язкової участі захисника на підставі п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК є передчасними.

Понад те, із постанови слідчого про призначення захисника убачається, що засудженому призначено захисника за його заявою, а не через те, що участь захисника є обов'язковою.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 12.03.2025 у справі № 398/491/23 (провадження № 51-5139км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876596>

1.2. Права потерпілого (ст. 56 КПК)

1.2.1. Прибуття потерпілого або його представника в судове засідання є правом (ст. 56 КПК), а не обов'язком потерпілої сторони. Надіслання потерпілим чи його представником заяви про здійснення судового розгляду без його участі перед початком апеляційного розгляду чи після відкладення розгляду не означає, що таку заяву представник потерпілого повинен подавати в кожне судове засідання після його перенесення, не пов'язаного з неявкою представника потерпілого

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим та виправдали директора товариства за ч. 3 ст. 382 КК у зв'язку з відсутністю у його діянні складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор зазначає про недотримання прав потерпілого через неналежне повідомлення про день, час та місце розгляду кримінального провадження.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що беручи до уваги, що представник потерпілого – компанії «NIBULON S.A.» неодноразово подавав заяви про здійснення судового розгляду без його участі і висловив свою думку щодо цивільного позову, апеляційний суд правильно установив відсутність порушень вимог КПК.

Прибуття потерпілого або його представника в судове засідання є правом (ст. 56 КПК), а не обов'язком потерпілої сторони. За встановленими матеріалами вбачається, що потерпілий вважав за можливе проведення судового розгляду за відсутності їх представника, при цьому підтримавши у поданому суду клопотанні цивільний позов та надавши всі матеріали, які були в розпорядженні компанії.

Суд повідомляв компанію «NIBULON S.A.» про кожне судове засідання, але їх представник не скористався своїм правом на участь в судовому розгляді, що не може бути розцінене як істотне порушення вимог кримінального процесуального закону та не свідчить про неповноту судового розгляду. Тим більше, що під час судового розгляду неодноразово на обговорення ставилося питання про можливість судового розгляду за відсутності представника потерпілого, на що прокурор заперечень не виказував, як не виказували таких заперечень ні обвинувачений, ні його захисник.

Більш того, під час апеляційного розгляду представник компанії «NIBULON S.A.» надіслав електронною поштою заяву про проведення

апеляційного розгляду без представника потерпілого, цивільний позов підтримав у повному обсязі. Надіслання такої заяви перед початком апеляційного розгляду чи після відкладення розгляду не означає, що таку заяву представник потерпілого повинен подавати у кожне судове засідання, після його перенесення, не пов'язаного з неявкою представника потерпілого.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 26.03.2025 у справі № 746/448/21 (провадження 51-295км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126211665#>

2. Докази і доказування

2.1. Допустимість доказу (ст. 86 КПК)

2.1.1. Наданий потерпілою в ході дізнання відеозапис із камер спостереження, встановлених на фасаді будинку, розташованому неподалік від місця вчинення кримінального правопорушення, є допустимим доказом, якщо не встановлено, що він отриманий внаслідок істотного порушення прав та свобод людини

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 1 ст. 125 КК.

У касаційних скаргах захисник та засуджений стверджують, що вину особи у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення не доведено, а судові рішення обґрунтовані недопустимими доказами, зокрема відеозаписами невідомого походження.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій. На підставі п. 1 ч. 1 ст. 49 КК звільнено особу від призначеного покарання за ч. 1 ст. 125 КК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що стосується обставин долучення до матеріалів кримінального провадження диску з відеозаписами з камер спостереження на будинку, де проживали потерпіла та обвинувачений, то місцевий суд встановив, що потерпіла, реалізуючи передбачене п. 3 ч. 1 ст. 56 КПК право, в ході проведення дізнання надала вказаний доказ дізнавачу. Даних про те, що вказаний доказ отриманий внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, або ж здобутий завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, суд першої інстанції не встановив. При цьому доводи захисту щодо відсутності безперервного запису подій суд визнав надуманими.

Зазначеними камерами протягом тривалого часу фіксувалась обстановка біля будинку незалежно від того, які події відбувалися чи могли відбуватися поряд з будинком, а вказані вище відеозаписи були зроблені не з метою фіксування кримінального правопорушення, тобто подія кримінального правопорушення, поставленого за вину обвинуваченому, була записана випадково.

Оскільки ці відеозаписи мають ознаки ситуативного (випадкового) критерію, визначеного у рішенні КСУ від 20.10.2011 № 12-рп/2011, тому вони відповідно до зазначеного рішення отримані з належного джерела.

Як в ході судового, так і під час апеляційного розгляду не встановлено даних про те, що з указаними відеозаписами вчинялись будь-які дії, направлені на зміну наявної на них інформації, а тому відсутні підстави для визнання цього доказу недопустимим. Вказані відеозаписи були надані свідком на прохання потерпілої, які остання в подальшому передала дізнавачу.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 25.03.2025 у справі № 753/12283/22 (провадження № 51-5554км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126153436>

3. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

3.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому (ст. 127 КПК)

3.1.1. Стягнення з винуватця ДТП морального відшкодування на користь потерпілих не звільняє страховика від обов'язку відшкодування моральної шкоди цим особам, але таке відшкодування має здійснюватися в межах лімітів відповідальності, встановлених законом і договором страхування

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 286-1 КК. Стягнули зі страхової компанії на користь потерпілої 19 500 грн моральної шкоди, та по 19 500 грн на відшкодування заподіяної моральної шкоди на кожного з її дітей, а також стягнули з засудженого на користь потерпілої 500 000 грн спричиненої їй моральної шкоди, а також по 500 000 грн на кожного з її дітей в рахунок відшкодування моральної шкоди.

У касаційній скарзі представник цивільного відповідача (страхової компанії) зазначає, що стягнена з засудженого на користь потерпілої та трьох її дітей за вказаним цивільним позовом сума моральної шкоди у розмірі 500 000 грн повністю покриває ліміт страхового відшкодування за шкоду, завдану внаслідок смерті потерпілого, передбачену полісом, яка становить 260 000 грн, тому відсутні підстави для стягнення коштів ще і зі страхової компанії.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій в частині вирішення цивільного позову та призначено в цій частині новий розгляд цивільного позову у суді першої інстанції в порядку цивільного судочинства.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що у ст. 22 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» № 1961-IV, в редакції, яка була чинною на момент вчинення кримінального правопорушення, було визначено, що у разі настання страхового випадку страховик у межах страхових сум, зазначених у страховому

полісі, відшкодує у встановленому цим Законом порядку оцінену шкоду, заподіяну внаслідок ДТП життю, здоров'ю, майну третьої особи.

Отже, враховуючи, що потерпілі (дружина на власну користь та на користь трьох дітей загиблого) пред'явили цивільний позов до обвинуваченого і страхової компанії, яка за законом несе цивільно-правову відповідальність за заподіяну їм шкоду, під час вирішення позову суди попередніх інстанцій повинні були керуватися, крім вимог кримінального процесуального закону, також вимогами вказаного спеціального закону у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Водночас за приписами ст. 27.5 Закону № 1961-IV загальний розмір усіх здійснених страхових відшкодувань (регламентних виплат) за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю однієї особи, не може перевищувати страхову суму за таку шкоду.

Отже стягнення з винуватця ДТП морального відшкодування на користь відповідних позивачів не звільняє страховика від обов'язку відшкодування моральної шкоди на користь таких осіб на підставі, в порядку і в межах, визначених законом.

ККС вказав, що суд першої інстанції не навів належних мотивів того, чому в цій ситуації він не зважив на ліміт відповідальності страховика (межі страхової суми), на що не звернув увагу суд апеляційної інстанції.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 05.03.2025 у справі № 214/3305/23 (провадження № 51-5458км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736586>

II. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

4. Запобіжні заходи, затримання особи

4.1. Затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК)

4.1.1. КПК не визначає обов'язковою умовою затримання особи відеофіксацію та участь захисника й понятих і не ставить перед поліцейським вимоги вже в момент затримання переконатися поза розумним сумнівом у тому, що особа, яку він підозрює у вчиненні злочину, насправді його вчинила

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 187 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує про порушення норм кримінального процесуального закону під час затримання підзахисного.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що затримання є комплексною слідчою (розшуковою) дією, яка включає в себе як безпосереднє фізичне обмеження у можливості пересування затриманої особи, так і обшук затриманого й процесуальні дії – повідомлення захисника з центру надання правової допомоги, близького родича затриманого тощо. Понад те, протокол

затримання засудженого свідчить про дотримання органом досудового розслідування вимог КПК – обшук затриманого проводився у присутності понятих, що вони підтвердили у судовому засіданні, процесуальні права засудженого на повідомлення захисника та близького родича були реалізовані, заяв та зауважень до протоколу від затриманого не надходило.

Між тим, КПК не визначає обов'язковою умовою затримання обвинуваченого відеофіксацію, так само як і участь захисника та понятих з самого початку затримання.

Закон не ставить перед поліцейським вимоги вже в момент затримання переконатися поза розумним сумнівом у тому, що особа, яку він підозрює у вчиненні злочину, насправді його вчинила. Для цього існують наступні стадії кримінального провадження, під час яких обґрунтованість підозри може бути підтверджена або спростована.

Саме фактичне затримання особи без участі захисника не є порушенням вимог кримінального процесуального закону стосовно реалізації права на захист. Вимога присутності захисника в ході затримання не передбачена положеннями КПК, Конституції України чи міжнародних договорів України. Зокрема приписи статей 207, 208 КПК не містять вимог забезпечити обов'язкову участь адвоката під час фактичного затримання.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 19.03.2025 у справі № 208/2509/22 (провадження № 51-3737км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126054605>

III. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

5. Слідчі (розшукові) дії

5.1. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи (ст. 227 КПК)

5.1.1. Призначення начальника служби у справах дітей та сім'ї законним представником малолітніх дітей у разі затримання їх батька та неможливості виконання ним обов'язків законного представника своїх дітей відповідає вимогам ч. 1 ст. 227 та ч. 2 ст. 44 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі засуджений вказує про незаконність постанови про залучення законного представника малолітніх дітей, оскільки на той момент засуджений ще не набув статусу підозрюваного та під час винесення постанови було порушено його право на захист та позбавлено права на апеляційне оскарження цих протизаконних дій.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 1 ст. 227 та ч. 2 ст. 44 КПК при проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника,

педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній.

Засудженого було затримано 04.02.2021, тому він не міг виконувати обов'язки законного представника своїх дітей. 05.02.2021 постановою слідчого законним представником малолітніх дітей засудженого було призначено начальника служби у справах дітей та сім'ї, що є правомірним за таких обставин, які склалися.

ККС відхиляє довід сторони захисту про недопустимість відібраних у дітей біологічних зразків, який ґрунтується на протиправності призначення їм законного представника. Інших доводів щодо порушення прав малолітніх свідків під час цієї дії сторона захисту не навела.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.03.2025 у справі № 378/450/21 (провадження № 51-2009км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259376>

5.2. Огляд (ст. 237 КПК)

5.2.1. Особистий огляд як форма митного контролю не тотожний обшуку особи в розумінні КПК. Здійснюючи перетин державного кордону, особа дає згоду на передбачені законом обмеження її прав і виконання обов'язків, пов'язаних зі спеціальним правовим режимом прикордонного та митного контролю, що передбачають, зокрема, можливість здійснення особистого огляду. Протокол особистого огляду, складений відповідно до Митного кодексу України та Закону України «Про прикордонний контроль», є належним джерелом доказів у кримінальному провадженні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 305 КК; ч. 2 ст. 309 КК.

Апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції й ухвалив новий, яким визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 305 КК; ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що протокол особистого огляду не можна використовувати, оскільки його складено в порядку ст. 340 Митного кодексу України без письмового рішення керівника митного органу. Вважає, що у супереч ч. 3 ст. 208 КПК протокол затримання й обшуку обвинуваченого не оформлювався, предмети вилучено в приміщенні митниці за відсутності попередньої згоди посадових осіб та без ухвали слідчого судді.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за змістом ч. 1 ст. 340 Митного кодексу України особистий огляд як виняткова форма митного контролю проводиться за письмовим рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує

через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через її територію.

Як убачається з матеріалів справи, особистий огляд обвинуваченого було проведено відповідно до положень указаної норми за рішенням заступника начальника митного поста за участю понятих та перекладача. Протокол підписаний обвинуваченим без жодних зауважень.

Особистий огляд обвинуваченого проводився за процедурою, передбаченою ЗУ від 05.11.2009 № 1710-VI «Про прикордонний контроль» та Митним кодексом України, за результатами огляду складено протокол, котрий є документом (ст. 99 КПК) і в силу ч. 2 ст. 84 КПК джерелом доказів.

Особистий огляд як форма митного контролю не тотожний обшуку особи в розумінні КПК. Особа, яка перетинає державний кордон, усвідомлено й добровільно підкоряється спеціальному правовому режиму прикордонного та митного контролю і самим фактом здійснення перетину державного кордону дає згоду на передбачені законом обмеження її прав, та виконання обов'язків, пов'язаних зі спеціальним правовим режимом, притаманним перетину державного кордону.

Зайшовши на територію прикордонного контрольного пункту, обвинувачений фактично своїми діями підтвердив добровільну згоду на застосування до нього правил спеціального правового режиму, що передбачали, зокрема, можливість здійснення особистого огляду. Після виявлення в обвинуваченого прихованих предметів слідчий провів огляд місця події, у ході якого обов'язкової участі захисника та перекладача законом (ч. 3 ст. 237 КПК) не передбачено. Огляд місця події відбувався у визначеній спеціальній кімнаті митного поста на підставі повідомлення працівників митниці, що означає погодження митним органом використання своїх приміщень для здійснення необхідних передбачуваних дій. Надалі було залучено захисника і обвинуваченого затримано. Наявний у справі протокол затримання особи відповідає ст. 104, ч. 5 ст. 208 КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 13.03.2025 у справі № 138/1081/23 (провадження № 51-3393км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876619>

6. Негласні слідчі (розшукові) дії

6.1. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні (ст. 256 КПК)

6.1.1. Докази, отримані в результаті проведених НСРД, не можуть бути визнані недопустимими лише на підставі відсутності в матеріалах провадження процесуальних рішень, які стали підставою для їх проведення, якщо такі документи були знищені суб'єктом режимно-секретної діяльності у зв'язку з введенням

в Україні воєнного стану через виникнення загрози їх захоплення, а в протоколах НСРД містяться номер, дата ухвали слідчого судді апеляційного суду, а також номер та дата доручення слідчого

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 28 – ч. 2 ст. 317, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі сторона звертає увагу на відсутність в матеріалах провадження клопотань слідчого про дозвіл на проведення НСРД, ухвал слідчого судді про надання дозволу на їх проведення, тому протоколи за результатами проведення НСРД є недопустимими доказами.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що сторона обвинувачення вживала необхідних і достатніх заходів для розсекречення матеріалів, які стали процесуальною підставою для проведення НСРД у цьому кримінальному провадженні.

Водночас, відповідно до відповіді апеляційного суду, у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану апеляційним судом, як суб'єктом режимно-секретної діяльності, вжито заходи на виконання Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях від 18.12.2013 № 939 щодо забезпечення охорони державної таємниці та відповідно до наказу голови суду матеріальні носії інформації та їх облікові форми знищено, у зв'язку із виникненням загрози їх захоплення.

З урахуванням об'єктивної неможливості сторони обвинувачення надати записи щодо проведених НСРД, а також процесуальні рішення слідчого та слідчого судді, які слугували підставами для проведення НСРД, – відсутні порушення в проведених процесуальних діях, оскільки за цих обставин не має підстав вважати, що відбулись процедурні порушення проведених НСРД.

Крім того, апеляційний суд звернув увагу сторони захисту, що у протоколах за результатами проведення НСРД зазначені номер, дата ухвали слідчого судді апеляційного суду, а також номер та дата доручення слідчого. Крім того, складені протоколи за результатами проведених НСРД доводять винуватість особи у вчиненні інкримінованих йому кримінальних правопорушень у сукупності з іншими доказами. При цьому, доказів того, що проведення зазначених слідчих дій істотно порушило права обвинуваченого сторона захисту не надала і матеріали кримінального провадження такого не містять.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 26.03.2025 у справі № 743/799/22 (провадження № 51-5497км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126211666>

7. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

7.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ст. 309 КПК)

7.1.1. Оскільки до переліку ухвал слідчого судді, які підлягають оскарженню в апеляційному порядку під час досудового розслідування, що визначений у ст. 309 КПК, не входить рішення слідчого судді, ухвалене за результатами розгляду скарги на бездіяльність управління поліції, яка полягає в нездійсненні інших процесуальних дій, які воно зобов'язане вчинити у визначений КПК строк, то така ухвала не може бути предметом апеляційного оскарження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя місцевого суду частково задовольнив скаргу заявника на бездіяльність управління поліції, що полягала у нездійсненні інших процесуальних дій, які воно зобов'язане вчинити у визначений КПК строк, та постановив зобов'язати службових осіб управління поліції забезпечити відповідне процесуальне реагування на клопотання заявника про надання йому статусу потерпілого у кримінальних провадженнях та надання постанови про закриття кримінального провадження.

Суддя апеляційного суду відмовив заявнику у відкритті провадження за апеляційною скаргою на вказану ухвалу слідчого судді, оскільки остання не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

У касаційній скарзі заявник зазначив, що апеляційний суд незаконно відмовив у задоволенні його апеляційної скарги з підстав відсутності права на оскарження ухвали слідчого судді.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що зі змісту ухвали апеляційного суду вбачається, що заявник звертався до місцевого суду зі скаргою на бездіяльність управління поліції, яка полягала в нездійсненні інших процесуальних дій, які воно зобов'язано вчинити у визначений КПК строк, та зобов'язання службових осіб управління поліції забезпечити відповідне процесуальне реагування на клопотання заявника про надання йому статусу потерпілого у кримінальних провадженнях та надання постанови про закриття кримінального провадження.

Ухвалою слідчого судді місцевого суду вказану скаргу задоволено частково. Постановлено зобов'язати службових осіб управління поліції забезпечити відповідне процесуальне реагування на клопотання заявника про надання йому статусу потерпілого у кримінальних провадженнях та надання постанови про закриття кримінального провадження. У решті клопотання відмовлено.

Отже, оскільки до переліку ухвал слідчого судді, які підлягають оскарженню в апеляційному порядку під час досудового розслідування, що визначений у ст. 309 КПК, не входить рішення слідчого судді на бездіяльність управління поліції, яка полягає в нездійсненні інших процесуальних дій, які воно

зобов'язано вчинити у визначений КПК строк, то така ухвала не може бути предметом апеляційного оскарження.

Таким чином, у зв'язку з тим, що ухвала слідчого судді місцевого суду оскарженню не підлягає, суддя апеляційного суду, керуючись ч. 4 ст. 399 КПК, правильно відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою заявника і повернув апеляційну скаргу особі, яка її подала.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.03.2025 у справі № 308/10038/24 (провадження № 51-4550км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126211574>

7.1.2. Ухвала слідчого судді про передачу майна (речових доказів) для реалізації, постановлена на підставі п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК у кримінальному провадженні, у якому жодній особі не повідомлено про підозру, підлягає апеляційному оскарженню, оскільки неможливість такого оскарження порушує конституційне право власності особи та не забезпечує ефективного механізму судового захисту

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя скасував арешт майна, накладений на бурштин, та надав дозвіл ДУ «Державне сховище дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України» на реалізацію вказаного каміння бурштину. Апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою представника власника майна, оскільки вона не підлягає оскарженню в апеляційному порядку з огляду на положення ст. 309 КПК.

У касаційній скарзі адвокат зазначає, що ухвала слідчого судді про надання дозволу на реалізацію вилученого у особи майна є незаконною, оскільки постановлена за наслідками розгляду клопотання, поданого поза межами компетенції сторони обвинувачення, а ухвалення вказаного рішення не віднесено законодавцем до компетенції слідчого судді, а тому вона може бути оскаржена.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положення ст. 309 КПК щодо неможливості окремого апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про передачу майна (речових доказів) для реалізації, постановленої на підставі п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК в кримінальному провадженні, де жодній особі не повідомлено про підозру, не узгоджуються із положеннями ч. 5 ст. 9 КПК, ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, не гарантують особі ефективної реалізації її конституційного права на судовий захист, не відповідають критеріям справедливості та співмірності (пропорційності), не забезпечують справедливого балансу інтересів особи та суспільства, а тому суперечать вимогам статей 1, 3, 8, 21, частин 4, 5 ст. 41, статей 55, 129 Конституції України, які в цьому кримінальному провадженні Суд застосовує як норми прямої дії.

У питаннях такої ваги, як припинення права власності на підставі ухвали слідчого судді, постановленої відповідно до п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК, необхідним є

додатковий завчасний контроль, аніж контроль *ex-poste*, можливість якого наставатиме тоді, коли повернення майна вже є неможливим, а його наслідком може бути лише відшкодування.

Проте, в положеннях КПК фактично встановлено, що під час досудового розслідування не передбачено право на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді про передачу майна (речових доказів) для реалізації на підставі п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК та похідне від цього рішення припинення права власності, а у суді першої інстанції це право може бути реалізовано з відстрочкою на невизначений термін до оскарження рішення у справі.

Неможливість апеляційного перегляду у кримінальному провадженні, де відсутнє повідомлення особі про підозру, ухвали слідчого судді про передачу майна (речових доказів) для реалізації на підставі п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК унеможлиблює дієву перевірку правомірності припинення конституційного права власності особи на стадії досудового розслідування, строк якого не обчислюється за приписами ст. 219 КПК.

Неможливість оскарження особою в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про передачу майна для реалізації створює умови, за яких помилкове рішення слідчого судді, чинне протягом тривалого часу, може призвести до тяжких невідворотних наслідків для особи у вигляді безпідставного припинення її конституційного права власності.

Надання особі права на апеляційний перегляд ухвали слідчого судді про передачу майна (речових доказів) для реалізації на підставі п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК під час досудового розслідування кримінального провадження, де нікому не повідомлено про підозру, є проявом гарантії виконання державою міжнародних зобов'язань зі створення умов із забезпечення кожному дієвого і ефективного юридичного засобу захисту його конституційних прав і свобод відповідно до міжнародних стандартів, потрібною гарантією відновлення порушених прав, свобод і інтересів людини, додатковим механізмом усунення помилок, допущених слідчим суддею, до ухвалення судом рішення по суті під час розгляду кримінальних справ або закриття кримінального провадження за спливом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Тлумачення кримінального процесуального законодавства, застосоване апеляційним судом в оскарженій ухвалі, не надає заявнику ефективних засобів юридичного захисту до оскарження рішення слідчого судді, постановленого в порядку п. 2 ч. 6 ст. 100 КПК, про передачу на реалізацію майна в кримінальному провадженні, яке здійснюється стосовно нетяжкого злочину, і де з 2016 року жодній особі не повідомлено про підозру. Таке рішення не відповідає вимогам кримінального процесуального закону в контексті приписів ч. 5 ст. 9 КПК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 27.03.2025 у справі № 157/1664/22 (провадження № 51-166км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126153460>

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

8. Судовий розгляд

8.1. Зупинення судового провадження (ст. 335 КПК)

8.1.1. Положеннями ст. 335 КПК передбачено зупинення судового провадження лише у випадках, коли для проходження військової служби під час мобілізації був призваний обвинувачений, однак це положення не поширюється на мобілізацію захисника

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 299, ч. 4 ст. 187, пунктами 6, 9 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 194 КК.

У касаційній скарзі засуджений посилається на те, що не отримав належної правової допомоги від захисників під час досудового розслідування та судового розгляду.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що адвокат, який здійснював захист засудженого, був мобілізований до Збройних Сил України. В судовому засіданні суд надав засудженому час для укладення договору з іншим захисником або призначення захисника через центр безоплатної вторинної правової допомоги, однак засуджений такою можливістю не скористався. Надалі ухвалою суду йому було призначено іншого захисником, яка здійснювала захист з моменту призначення до видалення суду в нарадчу кімнату.

Положеннями ст. 335 КПК передбачено зупинення судового провадження лише у випадках, коли для проходження військової служби під час мобілізації був призваний обвинувачений, однак це положення не поширюється на мобілізацію захисника.

За таких обставин призначення захисника з регіонального центру із надання безоплатної вторинної правової допомоги, яка брала безпосередню участь у судових засіданнях під час судового розгляду справи, відповідає вимогам закону.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 25.03.2025 у справі № 127/2822/18 (провадження № 51-2129км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259389>

9. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції

9.1. Роз'яснення права на суд присяжних (ст. 384 КПК)

9.1.1. Під час дії положень ч. 10 ст. 615 КПК в редакції Закону України від 14.04.2022 № 2201-IX кримінальне провадження здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів без можливості розгляду справи судом присяжних. Нероз'яснення цього права не є безумовною підставою для скасування вироку, якщо підготовче судове засідання, під час якого обвинувачений міг звернутися

з клопотанням про розгляд справи судом присяжних, було проведено після набрання чинності відповідними положеннями КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 110 КК. Дане кримінальне провадження як на етапі досудового розслідування, так і під час судового розгляду здійснювалося за відсутності обвинуваченого (*«in absentia»*) в порядку спеціального досудового та судового провадження.

У касаційній скарзі захисник вказував про порушення вимог ст. 384 КПК та не роз'яснення особисто обвинуваченому можливості і особливостей розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відносно обвинуваченого проводилось спеціальне судове провадження у його відсутність згідно правил, визначених приписами гл. 24-1 КПК, вимоги яких судом першої інстанції були дотримані.

Згідно з висновком про застосування норми права, сформульованому у постанові ВП ВС від 12.09.2018 (справа № 523/6472/14-к), роз'яснення судом обвинуваченому права на суд присяжних поза часовими межами підготовчого провадження, але до завершення судового розгляду, не завжди є безумовною підставою для скасування вироку. Однак для залишення судових рішень у силі в кожному конкретному випадку необхідні дані, які би з достатньою переконливістю свідчили про відсутність в особи перешкод у реалізації свого права на особливий порядок судового розгляду попри зазначений недолік. За наявності обґрунтованих підстав для висновку, що в результаті роз'яснення права на суд присяжних на стадії судового розгляду обвинувачений мав реальну можливість ефективно скористатися ним, суд касаційної інстанції вправі не визнати відсутність роз'яснення такого права прокурором при направленні обвинувального акта до суду і судом у підготовчому судовому засіданні безумовною підставою для скасування вироку. Вирішуючи це питання, суду належить виходити з того, чи забезпечили фактично застосовані час і спосіб роз'яснення обвинуваченому права на суд присяжних можливість його реалізації.

У матеріалах справи дійсно відсутнє письмове роз'яснення прокурора обвинуваченому про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження щодо нього судом присяжних. Проте, ЗУ «Про внесення змін до КПК щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» ст. 615 КПК викладено у новій редакції. Положеннями ч. 10 ст. 615 КПК у редакції цього Закону, яка набрала чинності 01.05.2022, встановлено, що кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, крім здійснення кримінального провадження у суді, в якому до моменту введення воєнного

стану та набрання чинності цією частиною було визначено склад суду за участю присяжних.

Підготовче судове засідання у кримінальному провадженні щодо обвинуваченого, під час якого і могло бути реалізовано право обвинуваченого на подачу клопотання про розгляд справи щодо нього судом присяжних, ним особисто чи його захисником, було проведено 12.01.2024, тобто коли вже діяла норма ч. 10 ст. 615 КПК у редакції вказаного Закону, положення якої не передбачали можливість розгляду справи щодо нього судом присяжних.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.03.2025 у справі № 607/4124/23 (провадження № 51-4813км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125825765>

V. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

10. Провадження в суді апеляційної інстанції

10.1. Порядок і строки апеляційного оскарження (ст. 395 КПК)

10.1.1. Для визнання поважною причиною пропуску процесуального строку через запровадження воєнного стану необхідно враховувати: територіальне місцезнаходження суду, порядок його функціонування, хід бойових дій, існування реальної небезпеки для життя учасників процесу, тривалість процесуального строку, час після його завершення, наявність об'єктивних перешкод для реалізації права, поведінку особи щодо вжиття розумних заходів для реалізації свого права. Причини пропуску процесуального строку, які реально існували та загрожували безпеці, життю і здоров'ю, вказують на відсутність зловживань сторони її процесуальними правами і свідчать про поважність причин пропуску строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав невинуватою та виправдав особу за ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 152 КК у зв'язку з недоведеністю, що кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим.

Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу прокурора на цей вирок місцевого суду на підставі ч. 3 п. 4 ст. 399 КПК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що причини пропуску прокурором строку на апеляційне оскарження були поважними. Вважає, що апеляційний суд належним чином не проаналізував можливість належного здійснення функцій органів прокуратури з початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, зокрема те, що працівники прокуратури виїжджали з територій, що були на той час окуповані.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що введення воєнного стану є обставиною, яка не залежить від волевиявлення особи і в певних випадках може створити перешкоди та труднощі, що унеможливають чи ускладнюють можливість своєчасного звернення особи до суду у визначений законом строк.

При цьому сам по собі факт запровадження воєнного стану в Україні ще не є безумовною підставою для поновлення процесуального строку, і питання поважності причин, які вплинули на пропуск процесуального строку, має вирішуватися в кожному конкретному випадку з урахуванням доводів, наведених у клопотанні та обставин, які існували та об'єктивно перешкождали вчиненню процесуальних дій.

Для визнання поважною причиною для пропуску процесуального строку – запровадження воєнного стану в Україні, як підстави для його поновлення, слід брати до уваги, зокрема, територіальне місцезнаходження суду, порядок його функціонування, хід бойових дій, існування реальної небезпеки для життя учасників процесу, тривалість самого процесуального строку; час, який минув із дати завершення процесуального строку; наявність чи відсутність обставин, які об'єктивно перешкождали особі реалізувати своє право (повноваження) у межах визначеного процесуального строку; поведінку особи, яка звертається з відповідним клопотанням, зокрема, чи вживала особа розумних заходів для того, щоб реалізувати своє право (повноваження) у межах процесуального строку та якнайшвидше після його закінчення (у разі наявності поважних причин його пропуску), та інші доречні обставини.

Відмовляючи прокурору в поновленні строку на апеляційне оскарження виправдального вироку, апеляційний суд оцінив лише порядок функціонування та взаємодії прокурорів групи прокурорів у кримінальному провадженні, проте не врахував існування реальної небезпеки для життя та здоров'я учасників процесу через окупацію м. Вовчанськ Вовчанської міської територіальної громади та Великобурлуцької селищної територіальної громади внаслідок військової агресії РФ проти України, а також інших обмежень, що об'єктивно перешкождали нормальній роботі працівників органів прокуратури та судів.

Прокурор, хоч і подав апеляційну скаргу із пропуском процесуального строку, визначеного п. 1 ч. 2 ст. 395 КПК, проте у клопотанні про його поновлення вказав, що не мав можливості подати апеляційну скаргу в установлений законом строк через військову агресію розпочату РФ проти України, навівши обґрунтовані мотиви поважності пропуску строку на апеляційне оскарження вироку суду щодо особи. Таким чином, причини пропуску процесуального строку, які реально існували та загрожували безпеці, життю і здоров'ю, вказують на відсутність зловживань прокурором його процесуальними правами і свідчать про поважність причин пропуску ним строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 13.03.2025 у справі № 616/905/19 (провадження №51-4042км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876639>

10.2. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження (ст. 399 КПК)

10.2.1. Доводи щодо порушення процесуальних норм судом першої інстанції не є належним обґрунтуванням для поновлення строку апеляційного оскарження, оскільки їх оцінка можлива лише при розгляді апеляційної скарги по суті, а вирішення питання про поважність пропуску строку і його поновлення передують стадії апеляційного розгляду.

Захисник, який набув повноважень надавати правову допомогу після спливу строку на апеляційне оскарження, не має підстав для поновлення цього строку у зв'язку з поданням своєї апеляційної скарги, оскільки він є самостійним учасником кримінального провадження із власною правосуб'єктністю, відмінною від особи, захист якої він здійснює

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд продовжив і змінив особі адміністративний нагляд терміном на шість місяців. Апеляційний суд на підставі статей 395, 399 КПК відмовив у задоволенні клопотання захисника про поновлення строку на апеляційне оскарження постанови місцевого суду та повернув його апеляційну скаргу.

У касаційній скарзі особа вказує, що строк на апеляційне оскарження підлягав поновленню, оскільки він та адвокат отримали копію постанови суду першої інстанції від 27.12.2018 лише 09.11.2023, тому наведена причина пропуску строку є поважною, а зазначений строк таким, що підлягає поновленню.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у цьому провадженні апеляційну скаргу з клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження подав захисник на підставі договору з особою про надання правової допомоги від 29.09.2023, тобто він набув необхідних повноважень уже після спливу строку, про поновлення якого поставив питання. З огляду на це не було підстав для поновлення захиснику указанного строку, оскільки не встановлено наявності у нього у період перебігу відповідного строку права на оскарження постанови міськрайонного суду.

Крім того, самі по собі доводи апеляційної скарги про недотримання судом першої інстанції процесуальних вимог щодо порядку фіксування судового засідання 27.12.2018, є неналежними для обґрунтування причин пропуску строку апеляційного оскарження, оскільки при вирішенні питання про поновлення такого строку апеляційний суд не перевіряє доводи щодо дотримання процесуальних норм під час розгляду справи судом першої інстанції. Оцінка законності судового рішення, в тому числі дотримання місцевим судом процесуальних норм щодо порядку підготовки, проведення і фіксації судового засідання, може бути дана тільки в результаті розгляду апеляційної скарги по суті, а вирішення питання про поважність пропуску строку і його поновлення передують стадії апеляційного розгляду. На етапі розгляду клопотання про поновлення строку має бути визначено лише чи були дотримані процесуальні строки і чи є обґрунтовані підстави для їх поновлення та подальшої реалізації процесуальних прав сторін або учасників справи.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 05.03.2025 у справі № 607/26888/18 (провадження № 51-544км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736636>

10.3. Особливості нового розгляду судом першої інстанції (ст. 416 КПК)

10.3.1. **Заборона щодо погіршення становища обвинуваченого, яка виникає після скасування рішення суду першої інстанції апеляційним судом з підстав, не зазначених у ч. 2 ст. 416 КПК, продовжує діяти увесь наступний період кримінального провадження щодо цього обвинуваченого, поширюючись на всі подальші випадки нового розгляду в суді першої інстанції, незалежно від того, скільки разів буде здійснюватися розгляд у суді першої інстанції в цьому ж провадженні**

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: вироком місцевого суду від 09.12.2021 обвинуваченого визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК, та призначено йому покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років з конфіскацією всього його особистого майна. Ухвалою апеляційного суду від 01.02.2022 скасовано цей вирок і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Вироком місцевого суду від 23.02.2024, який апеляційним судом залишено без зміни, обвинуваченого визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК, та призначено йому покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що при новому розгляді кримінального провадження як суд першої інстанції, так і апеляційний суд, виходячи з вимог ч. 2 ст. 416 КПК, були позбавлені можливості застосувати стосовно засудженого більш суворе покарання, ніж призначене першим вироком від 09.12.2021.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій. Пом'якшено призначене засудженому за ч. 2 ст. 307 КК покарання до 6 років позбавлення волі з конфіскацією всього належного на праві власності майна.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що системне тлумачення статей 415, 416 КПК указує на те, що навіть у разі встановлення апеляційним судом таких істотних порушень вимог кримінального процесуального закону, які є підставами для скасування вироку чи ухвали суду і призначення нового розгляду в суді першої інстанції, відповідно до вимог ст. 370, ч. 2 ст. 416, ст. 419 КПК він не може залишити поза увагою доводи апеляційної скарги прокурора чи потерпілого щодо необхідності застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення, оскільки в протилежному випадку це призведе до неможливості застосування такого закону при новому розгляді в суді першої інстанції.

Перевіривши обґрунтованість відповідних доводів апеляційних скарг прокурора чи потерпілого, апеляційний суд, крім випадку, якщо знайде їх безпідставними, при скасуванні оскарженого судового рішення з підстав

істотних порушень кримінального процесуального закону і призначенні нового розгляду в суді першої інстанції, повинен указати на неправильність чи передчасність висновків суду в судовому рішенні, яке скасовується, про застосування чи незастосування того чи іншого закону про кримінальну відповідальність, як на додаткову підставу для скасування судового рішення.

Вживаючи у тексті ч. 2 ст. 416 КПК термін «новий судовий розгляд», законодавець не пов'язує його виключно з тим вироком суду першої інстанції, у зв'язку зі скасуванням якого здійснюється цей судовий розгляд.

А тому заборона щодо погіршення становища обвинуваченого, яка виникає після скасування рішення суду першої інстанції апеляційним судом з підстав, не зазначених у ч. 2 ст. 416 КПК, продовжує діяти на увесь наступний період кримінального провадження щодо цього обвинуваченого (на усі подальші випадки нового розгляду в суді першої інстанції), незалежно від того, скільки разів буде здійснюватися розгляд у суді першої інстанції у цьому ж провадженні.

Таким чином, при новому розгляді кримінального провадження як суд першої інстанції, так і апеляційний суд, виходячи з вимог ч. 2 ст. 416 КПК, були позбавлені можливості застосувати стосовно засудженого норми закону про більш тяжке кримінальне правопорушення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 06.03.2025 у справі № 953/10671/21 (провадження № 51-3470км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125933364>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за березень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2025. 41 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua